

ALGUNES PERSPECTIVES DE FUTUR PER A L'AGRICULTURA

Ignasi Aldomà Buixadé

Miralcamp, 17 de novembre de 1999

Transformacions actuals que porten la llavor del futur

L'agricultura que ja no és solament agricultura. Els pagesos són un agent entre d'altres del sector o la cadena agroalimentària.

- *Fa 30 anys al pagès li pertocava un 60% de la riquesa generada pel conjunt de la cadena, ara es queda amb un 20%.*
- *El valor afegit de l'agricultura catalana va experimentar un creixement fins el 1973, a partir del qual baixa per establir-se en els darrers anys.*
- *El pagès ha pogut augmentar les seves rendes (i situar-se a un nivell social mitjà) gràcies a la disminució del nombre d'ocupats.*

En quin context es juga els “quartos” el pagès?. De què depèn l'evolució de tot plegat?.

- Una realitat complexa en la qual les profecies acostumen a fallar.
- Les accions i respostes dels agents (els mateixos pagesos) condicionen l'evolució.
- Amb tot, hi ha unes transformacions en curs que apareixen com a decisives i que tenen inèrcies molt fortes.

Mana el consum. El consum de productes alimentaris estancat en volum (hem arribat a la societat de la societat).

- Fins i tot baixa el consum per qüestions dietètiques.
- Pot pujar lleugerament la despesa per la substitució de calories barates per cares.
- Es busca la “qualitat” de l’aliment, entenent per aquesta un concepte complex: característiques nutricionals, higièniques, de prestigi,... (marketing).
- La disminució del treball domèstic afavoreix la restauració i, en general, el consum d’aliments preparats. Principal amenaça fruita fresca.
- Els guanys de consum dels productes s’han de produir a base de substitucions: deixen de caure els cereals, arrels i tubercles, ralenteixen les carns i plafonen els greixes, fruits frescos substituïts per lactis en els postres, fruita temperada per tropical,..

Les alternatives:

- Els usos medicinals de l’agricultura o una agricultura sana (els productes agraris actuals són perillosos i les despeses que més pugen són les sanitàries).
- El desenvolupament dels biocarburants, a llarg termini. (de moment: Plan Energético: energies renovables fins a un 12%).

L'imperi de la gran distribució. Les regles del mercat fan que la “distribució”, via grans centrals de compres, agafi les regnes del sector agroalimentari.

- Decideix qui negocia directament amb el client. ¿què pot trobar el client en els prestatges d'entre la diversitat de productes que s'ofereixen?. *La gran distribució decideix qui existeix i qui no.*
- Decideix, sobretot, qui té la força del monopoli (“competència monopolística” com a mínim, o, en qualsevol cas, monopoli en el territori dels clients). *La gran distribució decideix el preu i més.*

La gran distribució s'imposa per altres vies:

- Eliminació de la intermediació a base de les grans millores de la logística (estoc mínim).
- Selecció de productes, marques i qualitats segons condicions de preus, entregues i serveis de l'industrial.
- Pressió sobre la competència industrial a través del desenvolupament de la producció pròpia sota contracte (marques blanques).

Un cop acabada la fase expansiva a base de créixer amb el fons de rotació (pagaments diferits) venen les grans fusions.

Alternatives:

- Prendre l'escapatòria: integració vertical cap al sector de la distribució (botigues Guissona). Queda un marge per als productes frescos.
- L'aprofitament de segments comercials “alternatius”: mercats municipals, botigues natura, de productes de qualitat.
- La marca única de qualitat reconeguda (el monopoli d'un producte).

Del sistema agroalimentari al sistema bioindustrial. Els avenços científics situen el sector agroindustrial (agricultura més indústria) en la *perspectiva de substitució dels processos naturals pels industrials*; significa la desaparició de l'agricultura. En el curt i mig termini (somatropina bovina i hormones en general, llavors i plantes transgèniques, clonació animal,...) aquesta transformació planteja ja que les indústries en amunt van agafant la paella pel mànec:

- Guerres de patents sobre els productes naturals i derivats.
- Gran concentracions industrials per abordar els costos de la investigació.
- Aprofitament de sinergies en el camp de les ciències de la vida (farmàcia, agronomia, zootecnia).

Alternatives:

- Agroecologia: lluita integrada, agricultura biològica, qualitat de vida animal,...
- Biotecnologies aplicades a una agricultura ecològica eficient (síntesi de rizhobium).

Internacionalització amb gats vells. L'entrada a la Comunitat (1986), els acords del GATT i constitució del Mercat Interior (1993), ampliació de la Comunitat (1995), moneda única (2002),... els esdeveniments se succeeixen en el sentit de l'obertura dels mercats. *On som i on serem?, amb qui hem de competir i en quines condicions?.*

Un marc de dimensions territorials aleatòries, amb agents que juguen amb cartes marcades:

- *El marc vol ser forçosament internacional.* El tercer món reclama vendre matèries primeres a canvi de productes elaborats.
- Les *restriccions derivades de normatives* sanitàries i de qualitat com a principal barrera comunitària.
- Les *barreres lingüístico-patriòtico-culturals* com a barrera de defensa dels estats i les seves empreses.

Horitzó:

Readaptació dels centres productors sorgits en els mercats nacionals a l'escala internacional. Prevaldran els més grans amb millors condicions de costos,....

Alternatives:

- Explotar els segments no dominats per multinacionals que imposen regles del joc internacionals (encara són molts per als productes frescos).
- Prevaler-se de les pròpies identitats culturals a través dels productes: foment i aprofitament de les cultures gastronòmiques específiques.
- Afavorir els sistemes de relació entre agents de la cadena (institucionalitzats ?).

Pagesos o industrials ?. El “productor” de matèries primeres agràries és el sector agroindustrial (pagesos i indústries), en el qual *la indústria porta la veu cantant*, sense que això sembla hagi de canviar (100.000 ocupats a la indústria alimentària en augment i 70.000 ocupats agraris en descens):

- Pocs industrials davant molt pagesos.
- Contacte directe amb els mercats.
- Major accés al finançament i les tecnologies (desenvolupament de nous segments comercials).
- Avantatges de les economies d'escala (gran possibilitat d'optimitzar els recursos tècnics).

(I allò que és tant o més amenaçant): assumpció de l'agricultura o ramaderia quan ho exigeix el guió: via contractes d'integració o via producció directa. **Pot acabar l'agricultura absorvida per la indústria?.**

- Les biotecnologies i la industrialització en general del procés productiu.
- L'aparició de segments específics de producció (herbes medicinals, productes de qualitat, garanties de traçabilitat).

Però:

- L'interès de la integració prové de la indústria d'amunt, que ha de vendre. (En el sector del porc pugna entre les d'amunt i avall)
- L'agricultura té el monopoli de la terra, no la indústria.

Quines alternatives:

- Penetració en el sector industrial (pagesos, cooperatives).
- Defensa de la dimensió ecològica i la no estandardització de la feina pròpia.

Comptar amb les pròpies forces (o campí qui pugui!).

Horitzó a la baixa, sinó a desaparèixer de les subvencions. *Les subvencions a l'agricultura han perdut fonament* (l'abastament alimentari component estratègic de l'autonomia estatal o el control dels costos d'alimentació com a garantia d'estabilitat del sistema). La necessitat de l'agricultor-jardiner no és gaire evident, tot i l'Agenda 2.000.

L'Administració manté un paper regulador gens negligible: normatives sobre qualitats, sanitat,... , organització institucional de la branca, organització de la formació, regles dels mercats, polítiques fiscals, política energètica, normatives sobre la propietat i el planejament físic.

Horitzó:

D'anar a protestar a l'Administració no es viu, per principi.

Alternatives:

- Negociar amb força no els preus i els ajuts, sinó les normes.
- Posició seria i contundent davant o dins el sector transformador-comercial en origen (cooperatives ?).